

Ροδίων και Λυκίων σύγκρουσις

υπό το πρίσμα της Ιλιάδας του Ομήρου

Πρόλογος

Στη νοτιοδυτική ακτή της Μικράς Ασίας, ανατολικά της Ρόδου και πολύ κοντά σε αυτήν, εκτείνεται η Λυκία, μια χώρα που συνδέεται με θρύλους και παραδόσεις από τα ομηρικά ακόμη χρόνια. Τους Λυκίους συναντάμε για πρώτη φορά στην «Ιλιάδα», στο πλευρό των Τρώων. Ηγέτες τους ήταν ο Γλαύκος και ο Σαρπηδόνας. Ο τελευταίος, σύμφωνα με το μύθο, ήταν αδελφός του Μίνωα που εκδιώχθηκε από την Κρήτη στη Λυκία. Οι Λύκιοι θεωρούνταν, επίσης, κατασκευαστές των κυκλώπειων τειχών στις Μυκίνες και την Τίρυνθα της Αργολίδας, ενώ, σύμφωνα με το μύθο, και οι Κύκλωπες θεωρούνταν ότι ήρθαν από τη Λυκία (1). Με τους Λυκίους συνδέεται ακόμη ο μύθος του Βελλεροφόντη, το όνομα του οποίου δόθηκε σε έναν ξεχωριστό δήμο της Ξάνθου, όπου τοποθετείται και ο τάφος του. Συγκεκριμένα, πιστεύεται ότι από τη Λυκία μεταφέρθηκε στη μυκηναϊκή Αργολίδα, αλλά και στην Κόρινθο ο μύθος του Βελλεροφόντη – χωρίς ακόμη να σχετίζεται με τον Πήγασο (2). Η Λυκία πάντοτε συνδεόταν με την Ελλάδα και τον κόσμο της και εξεταζόταν από τους μελετητές ως αναπόσπαστο τμήμα της. Σύμφωνα με τις βιβλιογραφικές πηγές, η συγκεκριμένη περιοχή εμφανιζόταν ως ιδιόμορφη «ζώνη επαφής», σφαίρα αλληλεπίδρασης και συνδετικός κρίκος δύο πολιτισμών: του ελληνικού και του πολιτισμού των λαών της Εγγύς Ανατολής. Για τη διαδικασία αυτής της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους Έλληνες και στα έθνη της Εγγύς Ανατολής γνωρίζουμε τόσο από τις αναφορές στους Λυκίους που βρίσκουμε σε Έλληνες και Ρωμαίους συγγραφείς (3) όσο και από άλλες πηγές. Οι αρχαίοι σχολιαστές σημειώνουν, μεταξύ άλλων, τα ίχνη μιας παλιάς εχθρότητας Ροδίων και Λυκίων εξαιτίας της μονομαχίας Σαρπηδόνα και Τληπόλεμου. Την αντίσταση των Λυκίων απέναντι στους Έλληνες διευκόλυνε η δύσκολη πρόσβαση που είχαν οι δεύτεροι στη χώρα των πρώτων, καθώς ήταν κλειστή από τη θάλασσα και την περιστοιχίζαν απόκρημνοι βράχοι. Για μεγάλο χρονικό διάστημα οι Έλληνες δεν μπορούσαν να διεισδύσουν στην καρδιά της χώρας, γι' αυτό οι λυκιακές φυλές συνέχιζαν να ζουν στην επικράτειά τους σύμφωνα με τα παλαιά τους έθιμα. Την αρχαιότητα αυτών των φυλών, που διατήρησε έναν συντηρητικό τρόπο ζωής στο πέρασμα του χρόνου, επιβεβαίωσε και ο Ηρόδοτος, διαπιστώνοντας τη διάσωση του μητριαρχικού μοντέλου κοινωνικής οργάνωσης των Λυκίων.

Όπως αναφέραμε, στην αρχαία ελληνική γραμματεία η πρώτη αναφορά στους Λυκίους βρίσκεται στην «Ιλιάδα» του Ομήρου. Το λυκιακό εκστρατευτικό σώμα εμφανιζόταν ως το πλέον ισχυρό μεταξύ των συμμάχων και συγκροτήθηκε για να παράσχει βοήθεια στους πολιορκημένους Τρώες (4). Στο ομηρικό έπος υπάρχει ένα ενδιαφέρον απόσπασμα, που αναφέρεται στο στιγμιότυπο της μονομαχίας του βασιλιά της Λυκίας, Σαρπηδόνα, με τον Τληπόλεμο, γιο του Ηρακλή (5) και αρχηγέτη των Δωριέων αποίκων της Ρόδου (6). Σύμφωνα με τον Όμηρο, στο έπος της Ιλιάδας (7), καθώς και σε άλλες γραπτές πηγές, που έχουμε στη διάθεσή μας, ο αποικισμός της Ρόδου από τους Δωριείς έγινε υπό την αρχηγία του Τληπόλεμου, ενώ τα τρία δωρικά φύλα που έφτασαν στο νησί ενώθηκαν πολιτικά και στρατιωτικά κάτω από την καθοδήγηση αυτού του άξιου ηγέτη. Για τη σύγκρουση με τους ντόπιους δεν υπάρχουν πληροφορίες. Ισχυρά κατάλοιπα της μυκηναϊκής Ρόδου πέρασαν πολύ γρήγορα στη γεωμετρική τέχνη των Δωριέων (8). Γράφει, επίσης, ο Όμηρος (9): «Κι έσπρωξ' η μοίρα ανίκητη τον μέγα Ηρακλείδην Τληπόλεμον ενάντια στον θεϊόν Σαρπηδόνα. Και άμ' αντικρύ προχώρησαν ο ένας προς τον άλλον, ο εγγονός με τον υιόν του βροντοφόρου Δία, προσφώνησε ο Τληπόλεμος τον Σαρπηδόνα πρώτος: “Τι σ' αναγκάζει

Σαρπηδών, ω των Λυκίων άρχε, ως άνθρωπος απόλεμος να κρύβεσ' εδώ πέρα; Ψεύδοντ' αν λέγουν που'σαι υιός του αιγιδοφόρου Δία κι είσαι πολύ κατώτερος εκείνων των ηρώων, οπού στες πρώτες γενεές έχει γεννήσει ο Δίας, ως ήταν ο πατέρας μου, ως λέγουν, ο Ηρακλέας, λεοντόψυχος, ατρόμητος, που ότ' ήλθε εδώ να λάβη τους ίππους του Λαομέδοντος μ' έξι καράβια μόνα και μ' ολιγότερον στρατόν, την πόλιν της Ιλίου επόρθησε κι από λαόν ορφάνωσε τους δρόμους. Και συ ψυχή έχεις δειλήν και φθείροντ' οι λαοί σου, ουδέ θαρρώ πως στήριγμα θε νά'σαι συ των Τρώων, αν και ανδρειωμένος βοηθός απ' την Λυκίαν ήλθες. Αλλά θα ιδής που η λόγχη μου στον Άδη θα σε στείλη"... Και σήκωσε ο Τληπόλεμος το φράξινο κοντάρι. Σύγχρον' από τα χέρια τους τ' ακόντια πεταχθήκαν, το ζνίχι ο Σαρπηδών κτυπά και πέρα η πικρή λόγχη, εβγήκε και τα μάτια του μαύρο σκεπάζει σκότος. Αλλά τ' αριστερό μερί του Σαρπηδόνοσ είχε ήδη τρυπήσ' η μακριά του Τληπολέμου λόγχη και μανιωμένη ξάκρισε ξυστά τα κόκαλά του. Ακόμη από τον θάνατον τον φύλαγε ο πατέρας... Αλλ' απ' την λόγχην του υψηλού στο φρόνημα Οδυσσέωσ να πέσει ο γόνος του Διός δεν ήθελεν η μοίρα. Κι η Αθηνά τον έκλινε στο πλήθος των Λυκίων».

Το επεισόδιο της μονομαχίας έχει έντονο συγκινησιακό χρώμα. Ο λόγος του Ηρακλείδη πλεονεκτεί σε κοροϊδία, απαξίωση και προσβολές και εμφανώς επιδιώκει την εξόντωση του αντιπάλου. Ο Τληπόλεμος παίρνει πρώτος το λόγο και λέει:

*«Σαρπηδον Λυκίων βουληφόρε, τίς τοι ανάγκη
πτώσσειν ενθάδ' έόντι μάχης άδαήμονι φωτί;*

*ψευδόμενοι δέ σέ φασι Διός γόνον αίγιόχοιο
είναι, έπει πολλόν κείνων έπιδεύεαι άνδρῶν
οί Διός έξεγένοντο έπί προτέρων άνθρώπων:
άλλ' οίόν τινά φασι βίην Ηρακληείην
είναι, έμόν πατέρα θρασυμέμονα θυμολέοντα:*

*ός ποτε δεῦρ' έλθῶν ένεχ' ίππων Λαομέδοντος
έξ οίης σὺν νησι και άνδράσι παυροτέροισιν
Ιλίου έξαλάπαζε πόλιν, χήρωσε δ' άγνιάς:
σοι δέ κακός μὲν θυμός, άποφθινύθουσι δέ λαοί.
ουδέ τί σε Τρώεσσιν οίομαι άλλκαρ έσεσθαι.» (10)*

Όπως είναι γνωστό, στα κείμενα λογοτεχνικών έργων υπάρχουν στοιχεία από την ιστορική πραγματικότητα. Στη διαδικασία ανάλυσης του παραπάνω αποσπάσματος της Ιλιάδασ, προκύπτει πλήθος ερωτηματικών περί του δικαίου αισθήματος. (11)

Και συνεχίζει ο Όμηρος:

*«...και τῶν μὲν άμαρτή δούρατα μακρά / έκ χειρῶν ήϊζαν·
δ μὲν βάλεν άυχένα μέσσον / Σαρπηδών,
αίχμη δέ διαμπερές ήλθ' άλεγεινή,
τόν δέ κατ' όφθαλμῶν έρεβεννή νύξ έκάλυπεν /
Τληπόλεμος δ' άρα μηρόν άριστερόν έγχει μακρῶ / βεβλήκειν.» (12).*

Πώς, όμως, παρουσιάζει ο ποιητής, το μοτίβο της μονομαχίας και τελικά της αλληλοεξόντωσης των ηρώων στο έπος της Ιλιάδασ; Η πέμπτη ραψωδία, περιγράφει τη συνάντηση, το διάλογο και τελικά τη μονομαχία με το ταυτόχρονο χτύπημα Σαρπηδόνα και Τληπόλεμου. Το χτύπημα ανάμεσα στους δύο ήρωες είναι ταυτόχρονο. Καταλήγει στο θάνατο για τον Τληπόλεμο και σε σοβαρές συνέπειες για το Σαρπηδόνα, που απορρέουν από

τον βαρύ τραυματισμό και την αποχώρησή του από τη μάχη. Η έκβασή της μονομαχίας είναι πρωτοφανής στην Ιλιάδα, γιατί το στερεότυπο σε κάθε μονομαχία επιτάσσει την καθολική υπεροχή του ενός απέναντι στον άλλο και τον ελαφρύ, ίσως, τραυματισμό του άλλου. Στο ομηρικό έπος, ο ποιητής δεν θανατώνει τον Σαρπηδόνα από το πρώτο χτύπημα του Τληπόλεμου. Ο Σαρπηδόνας γι' αυτόν είναι ο πιο κατάλληλος ήρωας που μπορεί να σταθεί απέναντι στον Πάτροκλο. Έπρεπε να επιζήσει για να φονευθεί πολύ αργότερα –ραγωδία Π– από τον Πάτροκλο. Ο Τληπόλεμος επικαλείται τον πρόγονό του, Ηρακλή, και αιτία γι αυτό είναι η κατάκτηση της απόρθητης Τροίας. Η λεκτική προσβολή και η απαξίωση στο λόγο του Τληπόλεμου προς τον Σαρπηδόνα, έχει πολλά κοινά στοιχεία με το διάλογο ανάμεσα στον Αγαμέμνονα και το Διομήδη. Στη θηβαϊκή παράδοση, ο ταυτόχρονος θάνατος των ηρώων-μονομάχων, ήταν συνήθης πράξη του δράματος. Αξίζει εδώ να αναφερθεί το παράδειγμα της αλληλοεξόντωσης του Τυδέα και του αδελφού του Μελάνιππου, που στάθηκε αιτία να αφανιστεί το γένος τους (13). Έτσι, περνάμε από τη λογοτεχνική παράδοση της Θήβας, στην Ιλιάδα.

Το επεισόδιο Σαρπηδόνα-Τληπόλεμου εκ πρώτης όψεως δείχνει ασήμαντο. Κι όμως πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σε αυτό, καθώς οι πληροφορίες που υπάρχουν στο σύνολο των άλλων πηγών, σχετικά με την επικρατούσα κατάσταση στη νοτιοδυτική Μ. Ασία τη συγκεκριμένη περίοδο, είναι φτωχές. Έργα τα οποία φώτισαν άμεσα την ιστορία της Λυκίας γράφτηκαν, ως επί το πλείστον, από πρόσωπα που είχαν γεννηθεί στη Μ. Ασία (Αλέξανδρος Πολύιστωρας, Μενεκράτης ο Ξάνθιος (14) και σώζονται μόνο αποσπασματικά. Το σώμα των επιγραφών στη λυκιακή γραφή Α και Β είναι περιορισμένου εύρους και ποικιλίας. Πρόκειται, κυρίως, για ταφικές επιγραφές. Η ανάλυση και η ερμηνεία τους, με βάση τα δεδομένα της επιγραφικής, περιπλέκεται ακόμη περισσότερο λόγω της ύπαρξης διαφορετικών επιπέδων μελέτης των λυκιακών γλωσσών (15). Το επιγραφικό υλικό στο οποίο περιλαμβάνονται ελληνικές επιγραφές από τη Λυκία αναφέρεται σε μεταγενέστερη περίοδο (16). Τα αρχαιολογικά δεδομένα, επίσης, ήταν ελάχιστα σε αριθμό, επειδή σε συγκεκριμένες περιοχές δεν είχαν πραγματοποιηθεί και ολοκληρωθεί αρχαιολογικές έρευνες σε ευρεία κλίμακα, ενώ ακόμη και εκεί όπου πραγματοποιήθηκαν ανασκαφές, π.χ. Ξάνθος, Λίμυρα, Τλως, η έρευνα και προφανώς η μελέτη δεν διεξήχθη σε όλα τα στρώματα (17).

Η ανάλυση των αποσπασμάτων της Ιλιάδας, όπως και σημαντικό μέρος των πληροφοριών για τους Λυκίους, που αντλούνται από Έλληνες συγγραφείς, λαμβάνει επικο-μυθολογικό χαρακτήρα από πλευράς προσέγγισης. Θρησκευτικές και μυθολογικές υποθέσεις, επίσης, εμφανίζονται σε αξιόπιστες ιστορικές πηγές, διότι η θρησκεία αφενός, είχε από τα θεμέλιά της πνευματική, ηθική και ιδεολογική βάση στη ζωή των αρχαίων κοινωνιών, ενώ αφετέρου είχε αισθητή και άμεση επίδραση στις κοινωνικές σχέσεις. Διάφορα πολιτικά γεγονότα, όπως οι συγκρούσεις με τους Ρόδιους, αλλά και κοινωνικά φαινόμενα, όπως η μητριαρχική δομή της συγγένειας, υφίσταντο διάθλαση μέσα από το πρίσμα των μυθολογικών συμβόλων και αντανακλώνταν στο έπος της Ιλιάδας (18). Η αντίθεση Σαρπηδόνα-Τληπόλεμου, συχνά τραβούσε την προσοχή των επιστημόνων που ασχολούνταν με την ανάλυση των ομηρικών επών. Οι ερευνητές ομόψυχα διέβλεπαν στο επεισόδιο της διήγησης της μονομαχίας ανάμεσα στο γιο και στον εγγονό του Δία την επικο-μυθολογική διάσταση της πρόφασης και αφορμής των συγκρούσεων ανάμεσα στους Λυκίους και τους Ρόδιους, τοποθετούμενης υποθετικά στη Μυκηναϊκή εποχή (19). Παρ' όλα αυτά, οι περισσότεροι συγγραφείς περιορίζονταν στη διαπίστωση του γεγονότος, χωρίς να προχωρήσουν στην ανάλυση των αιτιών των συγκρούσεων.

Κατά τη διάρκεια του 9^{ου}, 8^{ου}, 7^{ου} και ίσως ενός μέρους του 6^{ου} αι. π.Χ., οι Ρόδιοι αγωνίστηκαν κατά των Λυκίων προσπαθώντας να αποκτήσουν πρόσβαση στις ακτές της Λυκίας και μ' αυτό τον τρόπο να διεισδύσουν στις εύφορες και πλούσιες κοιλάδες της, εκμεταλλευόμενοι την άφθονη ξυλεία των δασών της, που θα χρησιμοποιούσαν ως πρώτη ύλη για τη ναυπηγική βιομηχανία τους.(20).

Εξετάζοντας το ζήτημα των συγκρούσεων των Λυκίων με τη Ρόδο, είναι απαραίτητο να επικεντρώσουμε την προσοχή μας στην παρατήρηση του σχολιαστή: «Λένε ότι πάντοτε οι Λύκιοι εχθρεύονταν τους Ρόδιους» (21). Όπως διαφαίνεται, οι εχθρικές σχέσεις ανάμεσα στους Λυκίους και σε εποίκους από τη Ρόδο είχαν τις ρίζες τους στις μεταξύ τους εμπορικές σχέσεις. Το εμπόριο έπαιξε σημαντικό ρόλο στην οικονομία του νησιού και το ζήτημα της ασφάλειας των εμπορικών δρόμων ήταν καθοριστικό για την επίτευξη των οικονομικών στόχων. Ήδη, στις επιστολές από το διπλωματικό αρχείο της Τελ ελ-Αμάρνα, το οποίο σχετίζεται με τον 14ο αι. π.Χ., αναφέρονται οι πειρατικές φυλές των Lukka (22). Η επίθεση στη «χώρα των Φαραώ», το πρώτο μισό του 14^{ου} αι.π.Χ., στάθηκε η αφορμή για την ιδιόμορφη «συνέχιση» των εποχιακών επιδρομών τους στη Αλασία της Κύπρου.(23). Ο Αιγύπτιος Φαραώ Αμενχοτέπ ΙΙΙ πάντα ήταν απασχολημένος με την προστασία των ακτών του Δέλτα από τις πειρατικές επιθέσεις των Lukka. Στη σύγχρονη ιστοριογραφία οι Λύκιοι θεωρούνται ως προς την προέλευσή τους ανατολικό έθνος, ομιλούντες μια γλώσσα που ανήκει στην ινδοευρωπαϊκή ομάδα και ήταν στενά συνδεδεμένη με τη λουβική και τη γλώσσα των Χετταίων (24). Οι ερευνητές, με βάση την ανάλυση των στοιχείων από χεττιτικές και αιγυπτιακές πηγές στα τέλη της Ύστερης Εποχής του Χαλκού, συχνά κατέληγαν στην επιβεβαίωση της ταύτισης των πρώτων Λυκίων με τις φυλές των Lukka (25). Η περιοδικότητα των επιδρομών μάς οδηγεί στην υπόθεση πως υπήρχαν μόνιμες ή εποχιακές βάσεις στα νότια παράλια της Μ. Ασίας ή της Κύπρου. «Ληστρικές ομάδες Λυκίων πειρατών εισέβαλλαν στα παράλια της ανατολικής Μεσογείου, με θρασύτητα αποβιβάζονταν στα λιμάνια της Κύπρου ληστεύοντας τους κατοίκους των ακτών της καθώς και των ακτών της Αιγύπτου και του Δέλτα του Νείλου» (26). Ο Τ. Bryce δικαίως αμφισβητεί το χαρακτήρα των πληροφοριών αυτών των επιστολών, όσον αφορά το ζήτημα του εντοπισμού της προέλευσης των Lukka τον 14ο αι. π.Χ. Όμως, το συγκεκριμένο έγγραφο αλληλογραφίας αποτελεί πειστήριο της δράσης τους (27). Την περίοδο της βασιλείας στην Αίγυπτο του Φαραώ Μερνέπτιχου –τελευταίο τέταρτο του 12ου αι. π.Χ. – οι συγκρούσεις έγιναν σφοδρότερες. «Καμία χώρα δεν στάθηκε μακριά από τις συγκρούσεις και το κύμα της φωτιάς έφτασε ως τις αυλές των σπιτιών των Αιγυπτίων» (28). «Λαούς της θάλασσας» ονόμαζαν οι Αιγύπτιοι τις φυλές με διαφορετική καταγωγή, αλλά με ορισμένη εθνοτική τοποθέτηση. Οι Lukka τοποθετούνταν μεταξύ αυτών των λαών με μεγάλη βεβαιότητα.(29). Με βάση την ένταξη των Lukka σε αυτή την ομάδα των «λαών της θάλασσας», μπορούμε να υποθέσουμε ότι αυτοί επέδειξαν ναυτική παρουσία και ισχύ τον 12ο αι. π.Χ. Αναφορά σε αυτούς τους λαούς δεν υπήρχε σε αιγυπτιακές πηγές μετά τη βασιλεία του Μερνέπτιχου – μετά το 1220 π.Χ. (30). Αυτές οι «εξαφανίσεις», κρύβουν έναν αινιγματικό χαρακτήρα. Προφανώς, πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν την παράμετρο να αλλάξαν την ονομασία τους ή να μετατοπίστηκαν ή να επήλθε ενσωμάτωση της εθνοτικής τους ομάδας από άλλη εθνοτική ομάδα.

Μια αρκετά μεταγενέστερη πηγή, τα αποσπάσματα της πραγματείας του Ηρακλείδη του Ποντικού (387-312 π.Χ.), περιέχει σημαντικές πληροφορίες για την αρχαία Λυκία.

Διαβάζουμε σε ένα απόσπασμα για τους Λυκίους: «Οι Λύκιοι ζουν από την πειρατεία. Δεν εφαρμόζουν τους νόμους, ενώ από τα αρχαία χρόνια διοικούνται από γυναίκες» (31). Αυτό το απόσπασμα, σύμφωνα με τον Ο. Treuber, αποτελεί αξιόπιστη μαρτυρία για τον πόλεμο των Λυκίων ενάντια στα ροδιακά εμπορικά πλοία (32). Δυστυχώς, ανάλογα μοτίβα σε άλλες πηγές δεν βρέθηκαν. Εκτός αυτού, ο Στράβωνας, κατατάσσει τους Λυκίους στους λαούς με ηγετική θέση στον πολιτισμό και την ευγενή ζωή, αντίθετα με τους γείτονές τους, κατοίκους της Παμφυλίας, που χρησιμοποιούσαν τα λιμάνια τους ως βοηθητικούς σταθμούς για ληστρικές επιδρομές :

*αλλ' ευλίμενος σφόδρα και υπό ανθρώπων συνοικούμενος σωφρόνων
επει ή γε της χώρας φύσις παραπλησία και τοις Παμφύλοις εστί
και τοις Τραχειώταις Κίλιξιν, αλλ' εκείνοι μεν ορμητηρίοις εχρήσαντο
τοις τόποις προς τα ληστήρια, αυτοί πειρατεύοντες ή τοις πειραταίς
λαφυροπόλια και ναύσταθμοι παρέχοντες.
Εν Σίδη γουν πόλει της Παμφυλίας τα ναυπήγια συνίστατο τοις Κίλιξιν,
υπό κήρυκά τε επώλουν εκεί τους αλόντας ελευθέρους ομολογούντες.*

*Λύκιοι δ' ούτω πολιτικώς και σωφρόνως ζώντες
διετέλεσαν ώστ' εκείνων δια τας ευτυχίας θαλαττοκρατησάντων
μέχρι της Ιταλίας όμως υπ' ουδενός εξήρθησαν αισχρού κέρδους,
αλλ' έμειναν εν τη πατρίω διοικήσει του Λυκιακού συστήματος. (33)*

Οφείλουμε, ωστόσο, να δεχτούμε ότι οι πληροφορίες του μεγάλου γεωγράφου μας, όπως φαίνεται, σχετίζονται με μεταγενέστερο στάδιο της ιστορίας της Λυκίας, πιθανότατα στην περίοδο κατά την οποία υπήρχε η Λυκιακή Ένωση :

*Εισί δε τρεις και είκοσι πόλεις αι της ψήφου μετέχουσαι,
συνέρχονται δε εξ εκάστης πόλεως εις κοινόν συνέδριον,
ήν αν δοκιμάσωσι πόλιν ελόμενοι... (34)*

Προφανώς, ο Ο. Treuber, αξιολογεί την πραγματεία του Ηρακλείδη ως αποτέλεσμα πληροφοριών από ροδιακή πηγή.(35). Πληροφορίες για την ιστορία της Λυκίας πραγματικά μπορούμε να αντλήσουμε κατά κύριο λόγο από τους Ρόδιους, που τοποθετούνται γεωγραφικά πλησιέστερα σε αυτήν, αλλά έχουν σαφή εχθρική διάθεση προς τους Λυκίους. Στην αύξηση των εντάσεων μεταξύ τους –συγκρούσεις που ήδη βρίσκονταν σε εξέλιξη από τον 9ο-8ο αι. π.Χ.–, συνέτεινε και ένας άλλος παράγοντας. Οι Λύκιοι ήταν αντίθετοι στον ελληνικό αποικισμό της Μ. Ασίας (36). Την περίοδο αυτή τα βορειοδυτικά παράλια της Μ. Ασίας καλύφθηκαν με ένα δίκτυο ελληνικών πόλεων, ενώ η περιοχή της Λυκίας, από τον 8ο έως τον 7ο αι. π.Χ., παρέμεινε ελεύθερη και δεν κατακτήθηκε μέσω αυτής της διαδικασίας. Οι Ρόδιοι έκαναν δραστικές απόπειρες να υπερισχύσουν στο εμπόριο στα νοτιοδυτικά παράλια της Μ. Ασίας, με σκοπό όχι μόνο τη διεύρυνση στις εύφορες πεδιάδες της Λυκίας, αλλά και την προώθηση των εμπορικών συμφερόντων τους. Φωτεινό παράδειγμα αποτελούσε η Φάσηλις, μοναδική αποικία των Ρόδιων, η οποία ιδρύθηκε τον 7ο αι. π.Χ. Ο Blinkenberg χρονολογεί το γεγονός της ίδρυσης της Φασήλιδας στο 690 π.Χ., θεωρώντας ότι οι Ρόδιοι σχετίζονται με την αφέρωση των Φασηλιτών κατά τη διάρκεια ίδρυσης της πόλης ή λίγο καιρό μετά από αυτή.

Ο αποικισμός της Λυκίας από τους Έλληνες, κυρίως της Ρόδου, διεξήχθη όχι με ειρηνικό τρόπο. Αυτό μαρτυρούν οι δίγλωσσες επιγραφές στα λυκικά και τα ελληνικά, καθώς και το Χρονικό του ναού των Λινδίων.«Αυτή η σχέση φαίνεται και μέσα από τις θυσίες των ψαριών που τελούνταν σε ετήσια βάση στη Φασήλιδα και, επίσης, με την υδρομαντεία στην Κλάρο. Ταυτόχρονα, το έθιμο των κατοίκων της Φασήλιδας, όπως σημειώνεται και στη βιβλιογραφία, συνδέεται με τα μαντεία της Λυκίας και τη θυσία των ψαριών και διασώθηκε

στον Αθήναιο στο απόσπασμά του για τον Πολύχαρμο. Επίσης, το λυκικό μαντείο στα Σούρα, συνδεόταν με τη λατρεία του Απόλλωνα.»(37). Η ιχθυομαντεία, αποτελούσε και αυτή αρχαία μαντική τέχνη, που ήταν διαδεδομένη κυρίως στα Σούρα της Λυκίας, σύμφωνα με την οποία εξετάζοντας τις κινήσεις των ψαριών προέβλεπαν κάποια γεγονότα στο μέλλον. Εδώ αντικατοπτρίζεται μια άλλη, περισσότερο πιθανή εκδοχή: «Η γη της Φασήλιδας κατακτήθηκε από Ρόδιους αποίκους με δεδομένη την εχθρική διάθεση των ντόπιων (38)». Στην περιοχή της Λυκίας, συγκεκριμένα στα σύνορα με την Παμφυλία και σε μικρή απόσταση απ' αυτήν, υπήρχε μια πολύ εύφορη πεδιάδα. Πολύ κοντά σ' αυτήν και σε μια μικρή χερσόνησο, που βρίσκεται στους πρόποδες του βουνού Ταχταλί Νταγ τοποθετείται η Φάσηλις, αρχικά με ένα λιμένα και στα χρόνια του Στράβωνα, ήδη, με τρεις λιμένες. Οι Λύκιοι ονομάζονταν και Σόλυμοι. Προφανώς, η ίδρυση της Φασήλιδας σχετίζεται πρωτίστως με εμπορικούς σκοπούς. Στην ιστορία των εμπορικών σχέσεων της Ρόδου στην Αρχαϊκή περίοδο, η Φάσηλις διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στην ισχύ της νήσου σε στρατηγικό επίπεδο στα σταυροδρόμια των εμπορικών διαδρομών. Οι τρεις λιμένες της Φασήλιδας εξυπηρετούσαν ενδιάμεσους σταθμούς των πλοίων που κατευθύνονταν από τη Ρόδο στην Κιλικία και τον Λίβανο (39). Η ίδρυση αποικιών συναντάται στο Χρονικό του Ναού των Λινδίων. Το Χρονικό του Ναού των Λινδίων βρίσκεται σήμερα στη Δανία στο ιδιωτικό μουσείο της Κοπεγχάγης «Ny Carlsberg Glyptotek» και είναι έργο του Ρόδιου Τιμαχίδα. Στην πρώτη έκδοση του χρονικού, ο Blinkenberg ορθά επισήμανε, ότι οι Λύκιοι εμφανίζονται εδώ, μόνο ως ηττημένοι από τον εχθρό, παρά το γεγονός, ότι η λογοτεχνική παράδοση αναφέρεται στην αγορά της γης των Φασηλιτών από τους Ρόδιους. Με αυτό το παράδειγμα, της ετήσιας προσφοράς των αποίκων προς τους ντόπιους, εξηγείται η εθιμοτυπία των Φασηλιτών. Μια φράση, επίσης, από ένα κείμενο του χρονικού αναφέρει: «*τοι μετά Κλευβούλου στρατεύσαντες εις Λυκίαν ασπίδας οκτώ και τωι αγάλματι στεφάναν χρυσέαν, ως ιστορεί Τιμόκριτος εν ται α τας χρονικάς συντάξις, Πολύζαλος εν ται δ ταν ιστοριάν*».(40) Αυτό είναι το μοναδικό αποδεικτικό στοιχείο για την εκστρατεία του τυράννου της Λίνδου Κλεόβουλου στη Λυκία με αναφορές ενός ιστορικού του 3ου ή του 2ου αι. π.Χ., ονομαζόμενου Τιμόκριτου, και του Ρόδιου ιστορικού από την Ιαλυσσό, Πολύζαλου. Επίσης, κι ένα αφιέρωμα των Φασηλιτών με ανάθημα ένα κράνος κι ένα κυρτό σπαθί πάνω στα οποία ήταν γραμμένο: «*Φασηλίται κράνη και δρέπανα, εφ ων επεγέγραπτο· Φασηλίται από Σολύμων ται Αθαναίαι ται Λινδίαι, Λακίου του οικιστά αγευμένου, ως αποφαίνεται Ξεναγόρας εν ται α τας χρονικάς συντάξις*», με αναφορά στον Ρόδιο ιστορικό Ξεναγόρα, τέλη 4ου αι. π.Χ. (41). Η ίδρυση της Φασήλιδας, σύμφωνα με όλες τις πηγές, έπαιξε σημαντικό ρόλο στο εμπόριο και προστάτευε τα πλοία από τους πειρατές, οι οποίοι στο παρελθόν και μέχρι την ίδρυσή της ήταν εχθροί των Ρόδιων.

Επίλογος

Ως κατακλείδα αυτής της μελέτης, μπορούμε να εξάγουμε τα ακόλουθα συμπεράσματα: Στην Ιλιάδα του Ομήρου και συγκεκριμένα στο επεισόδιο της μονομαχίας Σαρπηδόνα-Τληπόλεμου, σε επικο-μυθολογική μορφή αντανakλάται η σύγκρουση Ρόδιων και Λυκίων, η οποία έλαβε χώρα, ήδη, από τα μυκηναϊκά χρόνια. Η συγκεκριμένη σύγκρουση, προφανώς, εξηγείται αφενός με τις πειρατικές επιδρομές των Λυκίων και αφετέρου με τις απόπειρες των Ρόδιων να υπερισχύσουν στρατιωτικά και συνεπώς εμπορικά στα νοτιοδυτικά παράλια της Μ. Ασίας.

Κωνσταντίνος Ν. Θώδης

Συγγραφέας - σύγχρονος ιστορικός ερευνητής

Βιβλιογραφικές αναφορές

1. Price E. Pottery of Naucratis – Journal of Hellenic Studies – London, 1924
2. Θώδης Κ.- Μαδιά Ε. «Λυκίων και Ροδίων», 2014..Άρθρο δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα:
http://www.ktdrus.gr/index.files/Lycians_and_Rhodians.html
3. Bryce T.R. The Lycians : A study of Lycian history and civilization to the conquest of Alexander the Great.Copenhagen,1986,Vol.1,p.275
4. Menecratis fragmenta – Asheri D. - Fra ellenismo e iranismo.Studi sulla societa e cultura di Xanthos nella eta Achemenide. Bologna,1983, p.175-178
5. Ομήρου,Ιλιάδα.Ραψωδία Ε,627
6. Ομήρου,Ιλιάδα.Ραψωδία Ε,629
7. Ομήρου, Ιλιάδα. Ραψωδία Β,651-658, μετάφρ.Όλγα Κομνηνού-Κακριδή
8. βλ.Θώδης Κ.-Μαδιά Ε.,2014
9. Ομήρου,Ιλιάδα. Ραψωδία Ε,580-676, μετάφρ. Ιάκωβου Πολυλά
10. Ομήρου,Ιλιάδα.Ραψωδία Ε,633-645,μετάφρ. Όλγα Κομνηνού-Κακριδή
11. Gorozhanova A.N. Conflict between the Lycians and Rhodes, Vestnik University of Nizhny Novgorod,2008, p.137
12. Ομήρου,Ιλιάδα.Ραψωδία Ε,656-661
13. Diodoro Sic.Bibliot.. 4.65.8· Apollodoro. 3.6.6
14. Alexander Polyhistoris fragmenta – Fragmenta Historicorum Graecorum,Paris 1845.Vol. III,p.236,frg.84
15. Bethe E. Homer.Dichtung und sage.Leipzig,1914,Bd.I,s.348
16. Klein L.S. Anatomy of Iliada,Saint Peterburg,1998,p.557
17. Kolobova K.M. From the History of the first Greek communities – Rhodos IX-VII BC. Leningrad 1951.,p.268
18. Gorozhanova A.N. Conflict between the Lycians and Rhodes, Vestnik University of Nizhny Novgorod,2008,p.138
19. Brested D.G. History of Egypt in ancient years.Moscow,1915,p.283
20. Treuber O. Geschichte der Lykier. Stuttgart,1887, s.89
21. Eust.Schol. ad.II.V.639
22. Knudtzon J.A. Die El-Amarna Tafeln.Leipzig,1915,s.503
23. Mercer S.A.The Tel-El-Amarna Tablets.Toronto,1939,p.909
24. Avdiev I.V. Military history of ancient Egypt,Moscow,1959,T.2,p.188
25. βλ.Gorozhanova A.N., p.138
26. Brested D.G. History of Egypt in ancient years.Moscow,1915,p.18
27. Sandars N.K. The sea peoples.Warriors of the ancient Mediterranean, 1250-1150

- BC.London,1978,p.205-206
28. βλ.Treuber O.s.457
29. βλ.Bryce T.R.Vol.1,p.397
30. Sandars N.K. The sea peoples.Warriors of the ancient Mediterranean, 1250-1150 BC.London,1978,p.200
31. Muller C. Fragmenta Historicorum Graecorum. Paris,1841-1870, II,217 & Herakl. Pontic,frg.15
32. Treuber O.,Geschichte der Lykier.Stuttgart,1887,s.104
33. Στράβων.Γεωγραφικά.Βιβλίο ΙΔ,Εκδόσεις Κάκτος,Αθήνα,1994,Κεφ.3.2
34. Στράβων.Γεωγραφικά.Βιβλίο ΙΔ,Εκδόσεις.Κάκτος,Αθήνα,1994,Κεφ 3.3
35. Treuber O., Geschichte der Lykier,s.105
36. Keen A. Dynastic Lycia, a political history of Lycia and relations with foreign powers (545-382 B.C.), Leiden, 1998, p.35
37. βλ.Θώδης Κ.- Μαδιά Ε.,2014
38. Blinkenberg Chr. Rhodische Urvolker.Hermes.London,1915,s.287-288,373
39. Kolobova K.M. From the History of the first Greek communities – Rhodos IX-VII BC. Leningrad 1951,p.254.
40. Blinkenberg Chr. Die lindische Tempelchronik. Markus & Weber, Bonn, 1915, 5.XXIII
41. Blinkenberg Chr. Die lindische Tempelchronik. Markus & Weber, Bonn, 1915, 6.XXIV.

Περιγραφή

Το άρθρο πραγματεύεται τη μελέτη των επιδράσεων και τη διαδικασία αλληλεπίδρασης μεταξύ του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού και του πολιτισμού που ανέπτυξαν οι λαοί της εγγύς ανατολής, οι οποίοι ζούσαν στη νότια περιοχή της Μ.Ασίας, με βάση την ανάγνωση των κειμένων του Ομήρου στο έπος της Ιλιάδας, όπου για πρώτη φορά στην αρχαία παράδοση αναφέρεται η έννοια “έθνος”. Στο έπος, σε μυθολογική φόρμα, αντιστακλάται η σύγκρουση των Λυκίων και της Ρόδου, τοποθετούμενη, σε υποθετική βάση, στη μυκηναϊκή εποχή. Εκεί, αποκαλύπτεται σειρά γεγονότων, τα οποία αιτιολογούν τη δεδομένη αντίθεση.

Θώδης Ν.Κωνσταντίνος

συγγραφέας - σύγχρονος ιστορικός ερευνητής

1^η Δημοσίευση 16.05.2016: www.archaiologia.gr

Copyright © 2016